

วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี

เหตุการณ์ทางด้านประวัติศาสตร์

- กรุงธนบุรีมีพระมหากษัตริย์ปกครองพระองค์เดียว คือ พระเจ้าตากสินมหาราช ครองราชย์ตั้งแต่ พ.ศ. 2310 ถึง พ.ศ. 2325
- เหตุการณ์เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก เมื่อ พ.ศ. 2310 นั้น พม่าได้ทำลายกรุงอย่างสิ้นเชิง บ้านเรือน วัด คุกเผา
- ผู้คนระส่ำระสาย ขุนนางที่พอมีกำลังก็แตกเป็นก๊ก เป็นเหล่า
- แม้แต่พระเจ้าตากสินก็ต้องหลบหนีออกจากกรุงศรีอยุธยาก่อนเสียกรุง มาชองสุขอยู่ทางด้านตะวันออกและคิดกอบกู้เอกราช

เหตุการณ์ทางด้านประวัติศาสตร์

- ครั้นกรุงแตก พระเจ้าตากสินได้ทำการปราบปรามก๊กต่างๆ และทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงแทน
- ทรงเริ่มรวบรวมผู้คนพลเมืองที่กระจัดกระจายอยู่ในขณะเดียวกันก็ทำสงครามกับพม่าด้วย
- ทรงใช้เวลาถึง 15 ปี ทั้งการสงคราม การบูรณะประเทศทุกด้าน และทรงพยายามฟื้นฟูด้านวรรณกรรมที่สืบทอดจากสมัยอยุธยา

ลักษณะวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

- เนื่องจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีพระราชภาระในด้านรวบรวมผู้คน ด้านบูรณะ และป้องกันประเทศจากการรุกรานของพม่าตลอดเวลา
- อย่างไรก็ตามพระองค์ก็ทรงสนพระทัยด้านวรรณกรรมและทรงฟื้นฟู แต่ลักษณะวรรณกรรมสมัยนี้จะเป็นเรื่องสั้นๆ หรือเป็นตอนๆ
- งานวรรณกรรมมีจำนวนไม่มากนักในสมัยนี้

ผู้แต่งและวรรณกรรมในสมัยกรุงธนบุรี

- สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ มี 4 ตอน คือ
 - ตอนพระมงกุฎ
 - ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานริน
 - ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ
 - ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด
- นายสวน มหาดเล็ก
 - แต่งโคลงยอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

ผู้แต่งและวรรณกรรมในสมัยกรุงธนบุรี

- พระยามหานุภาพ
 - นิราศกวางตุ้ง หรือนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน
- พระภิกษุอินและพระยาราชาสุภาวดี
 - กฤษณาसनน้องกำนันท์

รามเกียรติ์

- ผู้แต่งรามเกียรติ์ฉบับเดิมเป็นภาษาสันสกฤต เป็นวรรณกรรมอินเดีย เรียกกันว่า “คัมภีร์ รามายณะ” ฤๅษีวาลมิกิเป็นผู้แต่ง
- เชื่อกันในพวกรชาวจีนคิดว่า เรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องจริง ผู้ใดได้อ่านคัมภีร์นี้เท่ากับว่าได้ล้างบาปไปแล้วหมดสิ้น และจะเจริญด้วยพร 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ตายแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์

รามเกียรติ์

- รามเกียรติ์บทยละครของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มี 4 ตอนคือ
 - 1) ตอนพระมงกุฏ
 - 2) ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานริน
 - 3) ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ
 - 4) ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด
- ทำนองแต่ง แต่งเป็นกลอนบทละคร

รามเกียรติ์

- วัตถุประสงค์ในการแต่ง

1. เพื่อรักษาเรื่องรามเกียรติ์ไว้มิให้สูญหาย
2. เพื่อใช้เป็นบทละคร
3. เพื่ออบรมจิตใจประชาชนให้รักเกียรติ รักบ้านเมือง

1) ตอนพระมงกุฏ

- กล่าวถึง นางสีดาอยู่กับฤาษีวาลมิกิอยู่กันไปอยู่กันมา ก็เกิดโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า พระมงกุฏ
- พระฤาษีชุบพระลพให้เป็นเพื่อนกับพระมงกุฏ
- ฤาษีสอนวิชาพระเวท และชุบศรให้เป็นอาวุธของพระมงกุฏ
- พระมงกุฏและพระลพได้เล่นประลองศรยิงต้อนรัง ต้อนรังใหญ่ล้มลงเสียงดังกึกก้อง
- พระรามได้ยินเสียง จึงทำพิธีอัสวเมธปล่อยม้าอุปการ พระมงกุฏ และพระลพจับม้าไว้ได้

1) ตอนพระมงกุฏ (ต่อ)

- หนุมานรบกับพระมงกุฏ หนุมานพ่ายแพ้เสียที่พระมงกุฏ
- พระภรตและพระสัตรุดเข้าช่วยหนุมานและจับพระมงกุฏได้นำมาถวายพระรามเพื่อจะลงโทษแต่พระลบออกมาช่วยพระมงกุฏและพาหนีไปได้
- พระรามยกทัพออกติดตามจนได้รบกัน
- สุดท้ายได้ทราบว่ามิใช่ใครที่โหดเลยที่แท้ก็พ่อลูกกัน แล้วจะรบกันไปทำไม

ตัวอย่างตอนที่พระมงกุฎประลองศร

จึงประสิทธิ์ประสาทนูศิลป์	เจ้าจินคารมณ์หมายมั่น
เมื่อลั่นซันซำมนตร์พลัน	สรรพโลกไม่ทนฤทธา
ฝ่ายสองกุมารเรียนเสร็จ	ได้ทั้งกัลละเม็ดคาถา
รับเอาธนูศิลป์มา	ลาล่าหาผลพนาดี
ครั้นถึงกาลวาตพนาลัย	ปราศรัยน้องลบเรื่องศรี
ฝ่ายพี่จะแผลงฤทธิ	ยิงรังต้นนี้ให้ขาดไป

ตัวอย่างตอนที่พระมงกุฎประลองศร (ต่อ)

เจ้าลบว่าใหญ่ถึงแสนวา

พระมงกุฎก็วางศรชัย

ถูกรั้งต้นใหญ่สินขาด

แล้วกลับต่อว่าอนุชา

พระลบสรรเสริญบุญญา

พระชนนีจะมิตกใจ

ข้าเจ้าเห็นหาไม่

สนั่นไปถึงชั้นพรหมา

ยับเยินวินาศดั่งฟ้าผ่า

น้องยาจะว่าประการใด

อานุภาพเป็นหาที่สุดไม่

ก็ชวณเก็บผลไม้กลับมา

นางสีดาต่อว่าพระมงกุฎที่ประลองศร

พระมุนีสีดาว่าคูเอา
สู้มเสียงอะไรเมื่อกี้
ฝ่ายพระมงกุฎทูลไข
เจ้าลบบว่าแสนอ้อมประมาณ
หักยับสะบันงาสินขาด
ที่กาลวาทพนาวา
สีดาว่ายังทำไม
นี่ลูกอะไรน่าตี

ให้เราตกใจถึงสองศรี
คิดว่าอสุรีพะพาน
หาไม้ดอกยิงไม้พฤษภาสาร
พฤษภาสารสูงเทียมเมฆา
วินาศคัจฉังฟ้าผ่า
หาภัยมิได้พระมุนี
ให้จำใจทั้งพระฤทัย
ก็พาที่ขู่รัฐกุมาร

พระมงกุฎฑูตถามถึงพ่อของตนกับนางสีดา

ฝ่ายพระมงกุฎฑูตถาม

แม้ว่าพ่อข้าฤทธิ

อันฝ่ายพระบังเกิดเกล้า

เธอผ่านถิ่นฐานบ้านเมืองใด

สีดากรรแสงแถลงไข

เดิมแม่อยู่เมืองมิติลา

เทพามนุษย์เข้ายกศิลป์

พ่อเข้ายกได้ว่องไว

โปรดบอกความเกล้าเกศี

มาอยู่พนาสีด้วยอันใด

เผ่าพงศ์กษัตริย์หรือไม่

บอกให้หน่อยเถิดพระมารดา

พิไรบอกลูกเส่นหา

พระอัยการเจ้าเสียงศิลป์ชัย

เสร็จสิ้นมิได้หวาดไว

จึงเสกแม่ให้กับบิดา

อันบิดุเรศของเจ้า
เรื่องรูดศุคอรรรคอิสรา
จึงพาแม่มาเวียงชัย
ให้พ่อเจ้าไปพนาลี
กับทั้งพระลักษมณ์อนุชา
วันหนึ่งจึงยกษ์ทศกัณฐ์
แม่ไม่รู้เลยเป็นรักใคร่
แล้วได้ยินเสียงเหมือนบิดา

เผ่าพงศ์บรมนาถา
ปรากฏยศยิ่งโมลี
อัยกาให้สัจมเหสี
แม่นี้ติดตามจรจรर्थ
ออกไปอยู่ป่าพนาสัณฑ์
มันใช้มารีศเป็นกวางมา
ให้พ่อเจ้าตามไปในป่า
คิดว่ายกษามันยายี

จึงให้อุณาไปคู

บิดาเจ้าตามไปต่อตี

แล้วพามาผ่านภัย

จึงมีปีศาจดวงมารดา

พาชื่อมือแม่ไม่สุข

พอพ่อเจ้ามาเห็นทันที

ฝ่ายแม่จึงรู้ว่าปีศาจ

ให้พระอนุชาพาแม่ไป

มิรู้ยักษ์ลักพาแม่หนี

ฆ่าอสุริตายทั้งลงกา

ครั้งนั้นแลแม่ได้พรรษา

วานข้าเขียนรูปอสุรี

ประคุกเขียนรูปยักษ์

นารีผู้วานนั้นหายไป

พระบิดุราชโอรชชักพระขรรค์ได้

พิฆาตเสียในพนาวา

เดชะความสัจย์ของแม่

พระขรรค์กลับกลายเป็นมาลา

เดชะบุญญาของเจ้า

พอพบมุนีในพนาวัน

พระบิดาเจ้าช็อราเมศ

ครอบครองกรุงศรีอยุธยา

เที่ยงแท้ต่อพ่อเจ้าหน้าหนา

อนุชาจึงขับเสียพลัน

ขวัญเข้าแม่ไม่อาสัจ

จึงคมคัลอาศัยตลอดดูกยา

หน่อนเรศทศรณนาถา

ว่าแล้วก็ทรง โศกี

2) ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานริน

- กล่าวถึง หนุมานตามไปฆ่าวิรุณจำบังได้พบนางฟ้าชื่อนางวานริน ซึ่งถูกพระอิศวรสาปให้ลงมาอยู่ในป่า เพื่อบอกทางให้ทหารพระราม ตามไปฆ่าวิรุณจำบัง
- เมื่อนางเชื่อว่าหนุมานเป็นทหารของพระรามจริง นางจึงบอกว่า วิรุณจำบังหนีไปซ่อนตัวอยู่ในฟองสมุทร

*** วิรุณจำบัง คือ น้องชายร่วมบิดามารดาของทศกัณฐ์

2) ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานริน

- หนุมานเกี่ยวนางวานริน และได้เป็นสามีภรรยา
- จากนั้นหนุมานก็ตามไปฆ่าวิรุณจำบังเสร็จแล้วก็กลับมาหานางวานรินที่อยู่ในถ้ำ
- เมื่อหนุมานส่งนางวานรินขึ้นสวรรค์ เขาไกรลาสแล้วก็นำศิระษะของวิรุณจำบังไปถวายพระราม
- พิเภกจึงบอกพระรามให้แผลงศรทำลายศิระษะวิรุณจำบังเสีย

ตอนที่หนุมานพูดหว่านล้อมนางวานริน

เจ้าเอยเจ้าพี่

มารศรีเสาวภาคย์อย่างกังขา

พี่คือทหารพระราม

พนิดาอย่าแห้งแคงใจ

ทรงนามชื่อหนุมาน

เป็นทหารห้าวแห่งผู้ใหญ่

ฝ่ายอสูรยกออกไป

จึงช้ยต่อด้วยพระราชา

พระองค์ทรงยิงศรผลาญ

สังหารมารหมู่ยักษ์

ถูกวิรุณจำบังอสุรา

ยักษ์หลบหลีกหนีไป

จึงให้พี่มาติดตาม

นางงามเจ้าชู้บ้างรู้หรือไม่

มันไปแห่งหนตำบลใด

บอกให้หน่อยเถิดคนารี

วิรุณจำบัง

นางวานรินไม่เชื่อว่าเป็นหนุมานจริง

เมื่อนั้น

วานรินนารีศรีฟ้า

ได้ฟังถ้อยคำเจรจา

นางฟ้าประชดประชันไป

จิตาทหารพระรามศ

ทรงเคโซชัยเป็นใหญ่

อ่อนแอเอนเอวกลมวิไล

ช่างจะไปตามमारอสुरา

มั่นยักษ์จะเค็ดทีเคียว

คาเขี้ยวก็ไม่ได้อย่ามูสา

นี้เจ้าได้ยินใครเจรจา

จึงว่าเป็นองค์หนุมาน

ตอนหนุมานกลับร่างกลายเป็นลิงให้นางวานรินเชื่อ

เจ้านี้ยศยังยอดกัญญา

สาวสวรรค์ชั้นฟ้าไม่มีสอง

อย่าแคลงพิงจะให้แจ้งน้อง

ขอต่อนิดหนึ่งนารี

นี่แน่เมื่อพบอสุรา

ยังกรุณาบ้างหรือสาวศรี

หรือว่าเจ้ากลัวมันราวี

จูบที่พิงจะแผลงฤทธา

ก็ผาดแผ่น โผนกลายเป็นกลับ

โตคับคิริถ้าพระคูหา

เผือกผ่องพิงพิศเฉษฎา

อ้าโอษฐ์มีเดือนดาวตะวัน

ทรงคุณทลขนเพชรมาลัย

เขี้ยวแก้วอำไพเฉิดฉั่น

ดุจคังไซสีรวีวรรณ

ก็จรจรัลโลมถามเทวี

นางวานรินขอโทษหนุมานที่ไม่เชื่อและเล่าความเป็นมาของตนเอง

วานรินตรีศตราคพาที
ไม่รู้ว่าองค์ศักดา
ข้าเป็น นข้าบาทเจ้าโลกา
ชื่อวานรินนารี
รักษาอังกาศคีรี
เมื่อข้าอยู่กับเจ้าโลกา
วันหนึ่งจึงเธอออกนั้ง
สนทนาไถุยธรรมอันมี

โปรดเกศีเถิดอย่าทำข้า
ขอขมาโทษเถิดภูมิ
อิสราศวรรราชรังสี
พระศุลีสาปข้าลงมา
ที่สุวรรณธำคูลา
รักษาประทีปอัคคี
ยังบัลลังก์รัศรังสี
กับนารอทฤษีมัญญาณ

ข้าพุดกับเทวบุตรเล่น
ประทีปก็ดับไปช้านาน
ว่าต่อท่านได้มาพบ
จึงให้กินคองมุลิกา
หนึ่งให้คอยบอกกิจการ
แก่ท่านผู้มีฤทธิ

เธอไม่เห็นอยู่ราชฐาน
ระแวงราชการต้องสาปมา
สบสมรค์ร่วมเส่นหา
ยังมหาไกรลาสคีรี
วิรุญจำบังมารยักษี
ข้านี้ก็จะพ้นสาปไป

นางวานรินบอกหนูมานานว่าวิรุณจำบังหนีไปซ่อนตัว อยู่ในฟองสมุทร

บัดนี้วิรุณจำบังมาร

มันหนีอยู่ริมสมุทรไท

ไปเถิดให้ไต่ดั่งประสงฆ์

ก็เป็นไรจึงไม่ไคลคลา

ไผอะไรมาเข้าไซ้

อย่ามาจู้จี้น้ำใจ

ต้องครอวตารเป็นใหญ่

ทศได้ในฟองกงคา

จงสำเร็จจำนงปรารถนา

มารวบรัดข้าว่าไร

หาฐ์ที่ยินดีด้วยไม

อายฤทัยอยู่ไม่ไยดี

ตอนที่หนุมานได้นางวานริน

กลับนั่งแนบน้องเจรจา
จะอยู่ก็ไม่ใช่ดี

ว่าพลางทางโอบอุ่มน้อง

แสนสนิทพิศวาสตรึงตรา
ก็รักรึงตราระบิงร่วมรส
กลัวเกลือกกลีบเกศสุมาลี

กรุณาบ้างเถิดอย่าพินหนี

จะไปก็มีให้ไคลคลา

คืนเข้าถ้ำทองคูหา

เสน่หาอัคอันพันทวี

ภุมรีจ้องจรดเกสรศรี

ปรีดาพาสุขสนุกใจ

3) ตอนทำวมมาตีวราชว่าความ

- ทศกัณฑ์ทราบว่าสัทธาสูรและวิรุณจำบังเสียชีวิตแล้วก็เสียใจมาก
- เมื่อนึกขึ้นได้ว่ามีพระอัยกาชื่อทำวมมาตีวราชผู้มีวาจาสิทธิ์ จึงสั่งให้นนยวิก วายุเวก ไปเข้าเฝ้าทำวมมาตีวราชแล้วทูลให้ท่านเสด็จลงมายังกรุงลงกา
- ทำวมมาตีวราชทราบว่าพระรามและพระลักษมณ์เป็นหลานของทำวมอชบาลผู้เป็นสหાયรักของพระองค์ จึงรีบเสด็จมายังสนามรบเพื่อไถ่เกตุ

3) ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ (ต่อ)

- ทศกัณฐ์รีบเข้าเฝ้ากล่าวโทษพระรามในทันที
- ท้าวมาลีวราชสั่งให้ไปตามพระรามและนางสีดามาเข้าเฝ้า เพื่อไต่ถามความจริง
- ท้าวมาลีวราชให้ทหารทั้งสองฝ่ายไปหาหลักฐานและไปดูกระหมวดหญ้าที่ทศกัณฐ์อ้างว่าทำได้เครื่องหมายสถานที่ที่พบนางสีดา
- สุดท้ายท้าวมาลีวราชตัดสินใจให้ทศกัณฐ์คืนนางสีดาแก่พระราม แล้วอวยพรให้พระรามเจริญรุ่งเรือง จากนั้นท้าวมาลีวราชก็เสด็จกลับไป

ตอนที่ท้าวม่าลีวราชแลเห็นนางสีดา ก่อนที่นางจะให้การ

โอ้อนิจาทศกรรฐ์

ม้ารถคชพลวอควาย

ตัวกูผู้หลักัดตัดใจ

ที่ไหนมันจะได้สติมา

ขวยเงินสะเทินวิญญาณ์

ไม่คูยี่ดาควงจันทร์

บิดเบือนพักตร์ผินไม่นำพา

ผู้เสียพงศ์พันธุ์ฉิบหาย

ฉิบหายเพราะนางยี่ดา

ยังให้หุนเหี้ยนเส่นหา

แต่วิญญาณ์กูเคยัน

กว่านั้นไม่เหลือบแลแปรผัน

พระทรงธรรม์เชอคิดละอายุใจ

ขึ้นข่มอารมณ์ปราไส

ทำวมาลีวราชสั่งให้สืบความก่อนจะตัดสิน

ฝ่ายคำทศกรรฐ์อสูรี
แม่นมั่นมั่นลักเมียเขามา
ข้อความยังมีได้สืบก่อน
ทรรศกรรฐ์ผู้ผิดจะติดใจ
แล้วจึงจะคิดบัญชา
ทั้งฟ้องถ้อยคำสำนวน

มีพยานแต่ที่กระหมวดหญ้า
ครั้นว่าฎจะตัดสินไป
เสนาพลากรจะสงสัย
จ่าจะให้สืบใส่ด้วยสำนวน
พิพากษาตามข้อได้สวน
ประมวญกันพิพากษาไป

ตอนที่ทหารของทศกัณฐ์ไปเก็บหญ้ามาเป็นหลักฐาน

มาเอามาถึง

ฝ่ายมโหธรอสुरา

เมื่อมิได้มีสำคัญ

ใช้มาแล้วจำจะพาไป

พอเห็นหญ้าตกเรียงราย

เจ้านายข้าทำเป็นสำคัญ

ฝ่ายวิษณุกรรมเก็บเอาหญ้า

ครั้นถึงทูลถวายทันที

ยังที่ทุ่งกว้างกลางป่า

ยักยาก็คิดในใจ

จะรู้ที่หมายมั่นแห่งไหน

ให้ซึ่งหญ้าเป็นสำคัญ

ยักยักรายจึงว่าที่หมายมั่น

เทวัญจงเอาจรรลี

พามาตามคำยักยั

นี้แหละสำคัญอสुरา

ท้าวมาลีวราชให้ทศกัณฐ์ส่งนางสีดาคืนแก่พระราม

เมื่อนั้น

ครั้นเห็นซึ่งหญิงสำคัญมา

ดูกรเจ้าสองหลาน

ฝ่ายทศกัณฐ์สำคัญไซ้

เมื่อพิจารณาซื้อความ

มีพยานมั่นคงว่ารามา

ถึงมาทเก็บได้นาง

พระทรงจตุศีลยักษา

ก็บัญชาไถ่เกลี้ยเนื้อความไป

พยานข้างรามฟังได้

สืบได้แต่หญิงกระหมวดมา

ถ้อยถามยืดยาวหนักหนา

เป็นพัชรีดาเทวี

ข้างฝ่ายยังตามมารศรี

ท้าวมาลีวราชให้ทศกัณฐ์ส่งนางสีดาคืนแก่พระราม

ดูกรพญาอสูร

ข้างเจ้าก็เป็นนั้ดดา

จงฝากชีวิตกันไป

นี่แน่เจ้ารามทศกรรฐ์

อย่าให้ร้อนราษฎรประชา

เพื่อนนี้หลานสหายร่วมใจ

หาอื่นหาไถลกั้นไม่

ส่งนางให้รามคืนภารา

เป็นพันธมิตรดีกว่า

สองราฟ้งปู่วาที

4) ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด

- กล่าวถึงทศกัณฐ์ทำพิธีปลุกเสกหอกกบิลพัทธ์ที่เชิงเขาพระสุเมรุ และ เพลารูปเทวดาที่หาดทรายกรด เพราะเคื่องแก่นเทวดาที่ตัดสินให้เป็น ประโยชน์แก่ฝ่ายพระราม
- พระอิสวรให้เทวดามาทำลายพิธีนั้นเสีย
- ทศกัณฐ์ไม่พอใจที่พิเภกบอกความลับแก่พระรามให้แก้กลได้ จึงยกทัพ ออกมารบหมายฆ่าพิเภก
- พระรามและพระลักษมณ์ยกทัพมาสู้ พระลักษมณ์ถูกหอกกบิลพัทธ์ถึงกับ สลบไป

4) ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทรายกรด (ต่อ)

- พิเภกทูลพระรามให้หนุมานไปเอายาสังกรนีตรีชวาผสมกับมูลโคของพระอิศวรแล้วไปเอาแม่หินบดยาที่เมืองนาค และไปเอาลูกหินที่เมืองลงกา
- หนุมานเข้าเมืองลงกาได้ก็ด้วยสะกดเข้าไปจนสามารถเอาลูกหินที่เป็นหมอนของทศกัณฐ์ได้
- ก่อนกลับยังได้แกล้งเอาผมของทศกัณฐ์กับผมของนางมณโฑผูกติดกันไว้ และสาปแช่งไว้ว่า ถ้าต้องการให้หลุดพ้นจากกันทศกัณฐ์ต้องยอมให้นางมณโฑชกศีรษะสามที แต่ในที่สุดพระฤๅษีโคบุตรได้มาช่วยแก้มัดผมให้

พิเภกทูลพระรามให้หนุมานไปเอายามาแก้พระลักษมณ์

ฝ่ายพญาพิเภกกราบทูล
เมื่อบิดาฆ่าให้หอกชั้ย
เชอตร์ว่าสาตรานี้
ให้ไว้ปราบคนอาชรรณ์
เมื่อไรนารายณ์อวตาร
จึงให้เอาสังกรณี
ประสมกันเข้ากับจี้วัว

พระอนุชายังหาคับสุญไม่
แก้โทษให้ทั่วทศกัณฐ์
ของพระศุติรังสรรค์
สรวงสวรรค์ไม่ต้านต่อดี
น้องภูบาลต้องหอกยักษ์
กับตรีชวาต้นตูหัว
ตัวพาหนะพระศุติ

พิเภกทูลพระรามให้หนุมานไปเอายามาแก้พระลักษมณ์

มีอยู่ที่ถ้ำอินทกาล

ข้ามทวีปมารอกโคกิงยานี

ตำราว่าหาวเป็นดาวเดือน

แต่เห็นก็ร้องเจรจา

แล้วจึงลงเอาศิลา

แม่หินอยู่เมืองนาคาไสร

ณ ที่ปราสาททศกัณฐ์

อย่าให้ข้ามแสงสุริยา

กับสถานสยงชีพพนาศรี

มีฤทธิไปจึงได้มา

เหมือนอโณทัยไปได้ดั่งว่า

ขอให้พญาหนุมานไป

สำหรับบดทาแก้ไข

ลูกหินอยู่ในลงกา

มันทำเขนยรองเกศา

ถ้าบดทาแล้วจะเป็นปล้น

หนุมานผูกผมทศกัณฐ์กับนางมณฑิลา

หนุมานซึ่งแอบเข้าสะกด

กริ้วโกรธกล่าวคำอหังการ

เอะแล้วจะผิดกรรมมัง

อย่าเลยกูจะผูกผมมัน

จึงชักผมเมียผูกผม

จารึกแล้วเสกด้วยมนตรา

สาบพลาทางชักเอาลูกหิน

พาเอาแม่หินจรจรัล

หลับหมดแล้วถมคาถา

เงื่อง่าใครฆ่าทศกัณฐ์

ไม่มีรับสั่งให้ห้าห้า

ประกบกันให้อายเทวา

เหม่ออายคนชั่ววิษยา

ต่อภรรยาชกจึงหลุดปล้น

ปล้นจากนิเวศเขตชั้นฟ้า

ปล้นมาถวายมิช้า

พระรามได้ยามาจึงสั่งให้พิเภกบดยา

ฝ่ายข้างพระรามเห็นชื

หนุมานถึงจึงถวายยา

พระรามจึงให้บดทา

พิเภกก็บดทันที

ซึ่งอาวุธนั้นก็หลุดเลื่อน

ช่วยกันชโลมโสรรมทา

มาแล้วพิเภกยักษา

ได้มาครบแล้วภูมิ

ตามตำราพิเภกยักษี

พอกทาพระศรีอนุชา

เหมือนหนึ่งถ้อยคำพิเภกว่า

สาตราหลุดแล้วเป็นปล้น

คุณค่า

- ตัวละครในเรื่องแสดงถึงคุณธรรม ที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เช่น
 - เรื่องความยุติธรรมของท้าวมาลีวราช ที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใด
 - ทศกัณฐ์ซึ่งเป็นหลานของตน แต่ฟังความจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกคน
 - ความกล้าหาญในการรบของหนุมาน
 - ความซื่อสัตย์ของนางสีดาที่มีต่อพระราม

คุณค่า

- การเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ตัวละครแต่ละตัว เป็นตัวแทนของมนุษย์ทั่วไป ที่มีความ รัก โลก โกรธ หลง
- วัฒนธรรมและประเพณี ได้แก่ การทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีการจัดทัพและการตั้งค่าย การทำพิธีตามความเชื่อ

โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

- โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นวรรณคดีประเภท สรรเสริญหรือเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดินเพียงเรื่องเดียว แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2314
- ผู้แต่ง นายสวน มหาดเล็ก (เป็นมหาดเล็กมิใช่นามสกุล) ประวัตินิไม่ทราบชัด ทราบแต่ว่าท่านรับราชการเป็นมหาดเล็กอยู่ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือพระเจ้าตากสินมหาราช
- ทำนองแต่ง แต่งเป็น โคลงสี่สุภาพ

โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

- วัตถุประสงค์ในการแต่ง เพื่อเชิดชูเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
- เนื้อหา
- เริ่มด้วยบอกชื่อผู้แต่งเป็นปฐมบท บอกเวลาที่แต่ง บอกจุดมุ่งหมายในการแต่ง
- จากนั้นก็พรรณนาถึงบ้านเมือง ชมปราสาทราชวัง ชมโรงช้าง โรงม้า ท้องพระคลัง นางสนมกำนัล ความสุขของประชาชน
- จบลงตรงขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยคุ้มครองป้องกันรักษาพระเจ้ากรุงธนบุรีไว้ให้ดีด้วย

บอกชื่อผู้แต่งและจุดมุ่งหมายในการแต่ง

นายสวนมหาดเล็กเจ้า
แถลงเรื่องราชศรีสวัสดิ์
ถวายเป็นบุษปรัตน์
ภูมวารเดือนเก้า

บังคมบทรชไท้
พระปิ่นอยุธยายศ
ขอแถลงนิพนธ์พจน์
ไว้พระเกียรติท่วมหล้า

จอมกษัตริย์
ทราบเกล้า
มาลย์มาศ
สืบขึ้นเถาะตรี
ทรงทศ ธรรมนา
ยอดฟ้า
เฉลิมบาท พระเอย
โลกเหลือองญาบุญ

ชมเมือง (กรุงเทพมหานคร)

ป้อมค่ายคูเขื่อน	ปราการ
ในนอกรังเวียงสถาน	ท่านไท้
หอรบวิชัยชาญ	เรียงรอบ
สบรรพาวุธไว้	ผดด้บเบื่องบทศรี
คูคูจเทพแท้	นฤมิต
ถาวิชณกรรมปลิด	จากฟ้า
ถ่วมถวามอบสิทธิ	ทรงเดช
เลอวิไลงามหล้า	เลิศล้ำบุญสนอง

พรรณนาพระมหากษัตริย์คุณของพระเจ้ากรุงธนบุรี

พระมามอบจีพซ้อน	จีพิต
อวยโภชนทานอุทิศ	ทั่วไค้
อเนกบริจาคณิตย์	สนองศาส นานา
ธรรณิศหวาดไหวไหว	เชิดชัยมผล
พระคุณอเนกเถ้า	สยามภู
ยกหมุ่นรชนชู	จีพไว้
ทรงธรรมิกราชตรู	ตราโลก
เป็นมกฏแก่นไต้	ทั่วท้าวฤาเสมอ

เฉลิมพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

พระเดิวบุญลาภเลี้ยง	ประชากร
เป็นปีตุรมารดร	ทั่วหล้า
เป็นเจ้าและครูสอน	สั่งโลก
เป็นสุขทุกถ้วนหน้า	นิกรทั้งชายหญิง
เป็นที่พำนักถ้วน	นรชน
เป็นที่กรุณาคน	ยากไร้
เป็นที่ส่งสัตว์คล	เมืองโมกข์
เป็นทรัพย์ปัจจุบันให้	ทั่วหน้าเนื่องเกษม

ขอพรพระพุทธเจ้า

ขอพรพระพุทธเรื่อง

สัพัญญู

จงแผ่พระเดชฐู

ปิ่นเกล้า

ตราบเสด็จ โปธิญาณตรู

ตราโลก

ตัดเค็จปัญจขันธเข้า

สู่ห้วงนฤพาน

ขอพรพระพุทธเจ้า

ขอพรพุทธบุตรผู้

พุทธพงศ์

เธอที่สุทธศีลทรง

ถ่องถ้วน

ให้พระบริบาลคง

ธรรณิศ ยินนา

ไพลหลัง โภคเหล่าล้วน

สู่ไถ่inigกาล

**** ธรรณิศ = ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน โภค = สมบัติ, กิน**

ขอพรพระพุทธเจ้า

ขอพรกมลასันท้าว ทรงหงส์

ให้พระศรีกายจง

อย่าเศร้า

พระชนม์ยี่ดียวคง

พ้นขวบ

ให้อัปสรสนมเฝ้า

นับร้อยพันทวี

คุณค่า

- ด้านปกครอง ได้ทราบพระเกียรติของพระเจ้ากรุงธนบุรีที่มีเมตตา
กรุณา ปกครองบ้านเมืองอย่างสงบสุข
- ด้านสังคมที่ความสมบูรณ์พูนสุข บอกให้ทราบว่า สมัยนั้นใน
พระราชวังมีการแสดงระบำรำฟ้อน การบรรเลงวงมโหรี

มีนรรนาธิศเรื่อง

ระบำรำ

วรรูปสุนทรำ

เรื้อยร้อง

ชูเฉลิมราชฐานบำ-

เรอราช

เป็นที่สุขเกษมชรัอง

พรั่งพร้อมเพราไสว

คุณค่า

- ด้านประวัติศาสตร์ ให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์การสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง

ตัวอย่างการยกทัพจากจันทบุรีมาสร้างเมืองใหม่คือกรุงธนบุรี

จิ้งยกพยุหยาตราข้าม

กัณฑ์ ชเลนา

จรจากจันทบูรสถาน

ท่านไ้

สถิตชนนครินราน

อริราช

หวังศาสน์สมบูรณ์

เทพร้องสดุดี

นิตราศกวางตุง

- นิตราศกวางตุง แต่งเมื่อปี พ.ศ. 2324 เมื่อคราวไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศจีน ในตอนปลายรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี
- ผู้แต่ง พระยามหานุภาพ (อ้น)
- เมื่อ พ.ศ. 2324 ได้เดินทางไปกับคณะทูต เพื่อเจริญพระราชไมตรีกับประเทศจีน ที่กรุงปักกิ่ง พระเจ้ากรุงจีนในสมัยนั้น คือ พระเจ้าเจียนหลง

นิราศกว้างตู่

- ทำนองแต่ง แต่งนิราศด้วยกลอนที่มีลักษณะเป็นกลอนเพลงยาว คือ **ขึ้นต้นด้วยวรรครับ**แล้วแต่งเป็นกลอนสุภาพ ตลอดจนกระทั่ง **จบลง** **ท้ายด้วยคำว่า “เอ๋ย”**
- ลีลาของกลอนคล้ายคลึงกับกลอนในสมัยอยุธยาคือ **นิยมสัมผัสอักษร** **ภายในวรรค**เป็นสำคัญยิ่งกว่าสัมผัสสระภายในวรรค
- วัตถุประสงค์ในการแต่ง เพื่อบันทึกการเดินทางไปเจริญ **สัมพันธไมตรีกับประเทศจีน**

สาระสำคัญของนิราศกวางตุ้ง

- กวีเริ่มต้นเรื่อง โดยขอพระบารมีแห่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีคุ้มกันภัย ในการเดินทาง
- เทำความถึงพระราชดำริในทางพระราชไมตรีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกับพระเจ้ากรุงจีน
- เล่าถึงการเตรียมพระราชสาสน์และเครื่องบรรณาการที่จะนำไปถวาย
- ต่อมากล่าวถึงการออกเดินทาง โดยขบวนเรือจำนวน 11 ลำ
- บางช่วงของการเดินทางต้องพบกับคลื่นลมรสุมและฝน แต่ด้วยแรงอธิษฐานถึงพระบุญญาบารมีและอานิสงส์แห่งการทรงศีลของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็ทำให้สามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วยดี

- นอกจากนี้ในระหว่างการเดินทางก็มีการเช่นสรวงบูชา ไหว้
ภูตผีปีศาจ และเทวาอารักษ์ รวมทั้งสะเดาะเคราะห์เพารูปและ
ไหว้เจ้า
- เมื่อผ่านสถานที่ใดกวีก็จะบันทึกไว้ บางแห่งก็เล่าตามตำนาน
และนิทานที่เกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ ประกอบ
- ครั้นเดินทางมาได้ 33 วันก็ถึงประตูเสือ เข้าเขตเมืองจีน
- ชุมนางจีนซึ่งเป็นใหญ่อยู่ ณ ที่นั้น ก็สอบถามเรื่องราวและให้เจ้า
พนักงานพาคณะทูตเดินทางต่อไปจนถึงท่าเรือเมืองกวางตุ้ง ที่นี้
กวีได้บรรยายถึงสถานที่และผู้คน que พบเห็น

- ฝ่ายผู้สำเร็จราชการมณฑลก็มาค้ำับพระราชสาสน์และพาคณะทูตเดินทางต่อไปทางบก ซึ่งก็ได้รับบรรยายสภาพบ้านเมืองชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนไว้
- ครั้นไปถึงสถานทูต ณ ตำบลกกกวนเก่า คณะทูตก็พักคอยอยู่ที่นั่น
- ฝ่ายขุนนางจีนก็ให้คนถือสารไปแจ้งเรื่องราวแก่ทางเมืองหลวง
- ทางเมืองหลวงก็ตอบกลับมาพร้อมกับกำหนดวันที่จะเข้าถวายราชสาสน์และเครื่องบรรณาการแก่พระเจ้ากรุงจีน ณ กรุงปักกิ่ง ซึ่งคณะทูตจะต้องใช้เวลาเดินทางต่อไปอีก 3 เดือนจึงจะถึง

- ในตอนที่ข้ากวีได้สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ในด้านที่ทรงฝึกฝนทางธรรมเป็นอย่างยิ่ง และได้อาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและทวยเทพยดลบันดาลให้ทรงพระเจริญถึงพร้อมด้วย พระเกียรติพระบุญญาบารมี และพรชนมาช้านาน

ขอพระบารมีแห่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก่อนเดินทาง

ด้วยภักดีชูลีลาบาท
เปรมร่วมโพธิสุวรรณกั้นเกษ
เป้นจดหมายมาถวายด้วยภักดี

อภิวาทขอเบื่องพระบารมี
ไปประเทศกว้างตุงกรุงศรี
ตามที่ได้สดับเดิมความ

เล่าถึงการเตรียมพระราชสาสน์และเครื่องบรรณาการ

แล้วจัดทูตทูลคำให้จำสาร

ทั้งของแถมแนมความนุ่งงามครั้น

แล้วทรงสั่งสิ่งของเป็นสองเหล่า

ฝ่ายทูตนั้นให้ว่าบรรณาการ

อนึ่งนอกจิมก่องเป็นของถวาย

บรรทุกเสร็จทั้งสิบเอ็ดเกตรา

บรรณาการพร้อมสิ้นทุกสิ่งสรรพ

เป็นกำนันถวายนอกบรรณาการ

อย่าควบเข้าแบ่งพร้อมเป็นสองฐาน

โดยฉบับบูรณาวรรคมา

รับสั่งยกให้หกนายข้าหลวงว่า

มาทอดท่าคอยฤกษ์เรียงลำ

การเดินทางที่ต้องพบกับคลื่นมรสุมและฝน

ครั้นเขาชักใบจุดขึ้นสุดเสา

คลื่นท่วมกลุ่มทิ้งเทมา

กระทบปิดพัดบันที่พันคลื่น

แสนทเวศแต่ซบเซาเมามาย

แต่ก้าวเสียดค่อยละเสียดด้วยลมขัด

ก็ปลาทปลาทรวงโทรมน้ำตา

เกตุรากลิ่งกลอกกระลอกกาย

แลฟูฟุ้งฟูมฟองนองสาย

ระกำกายมิได้กินโภชนา

พระพายพัดสลาตันทรานน่า

ด้วยแรงอธิษฐานถึงพระบุญญาบารมีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
ก็ทำให้สามารถผ่านพ้นคลื่นลมไปได้

แต่เล่นก้าวกลับใบไปมา

สุดคิดจึงอุทิศถึงพระบาท

ขอเดชะตะบะบุญพระบารมี

กับอนึ่งซึ่งพระองค์ได้ทรงศีล

มาช่วยป้องลมขัดอย่าพัดทราน

อนึ่งเขาในชลามัจฉาชาติ

ให้ปลอดเหตุสารพัดกำจัดไภย

ครั้นสิ้นคำบรรยายพระพายพัด

ได้เห็นเหตุในพระเดชเดชา

แล้วก็ลอยคอยท่าลมดี

แล้วยกกรอภิวาทเหนือเกษี

จะแทนที่วรพุทธโพธิญาณ

อันพ่อองภิญโญยอดพระกรรมฐาน

ขอบันดาลลมส่งให้ตรงไป

ทั้งปีศาจพวกพรากออย่ากรายไกล้

จำเริญไชยชมชื่นจนคืนมา

พอคำสั่งส่งท้ายก็ย้ายหา

ก็เล่นไปได้ทวาทศวัน

ตอนคณะทูตเจอพายุคลื่นลม

แต่หาเวียนป่วนเปียนสกันร้กวน

แล้วบังเกิดพยุใหญ่จนใบกลับ

เปนพยุพยับท่วมม้วน

เสียงคลื่นประหนึ่งพื้นสุธาาศ

ตลิ่งนึ่งเห็นเขาวิ้งวุ่นวายไป

บ้างก็ยึดมัดไม้ใบเก่า

เห็นการผิดแล้วก็คิดนมัสการ

ด้วยเมฆาชวนรากร้อระทมทน

ทั้งคลื่นทับเทพองทั้งนองฝน

กำลังฝนแลบพรายกระจายไป

จะวินาศไปด้วยชลไม่ทนได้

บ้างร้องไห้รักตนอยู่ลนลาน

บ้างก็เฝ้าถ้ำน้ำแลลำป่าน

สละพาลภาวนารักษาตน

ตอนคณะทูตเจอพายุคลื่นลม

จะแลฝั่งที่หยุดก็สุดเนตร

แต่นั่งแลดูตากันห้าคน

สุดคิดจึงอุทิศถึงพระเดช

เดชะตะบะบุญพระคุณมาน

ภทราก็ค่อยฟื้นขึ้นคลื่นได้

ครันลมหายค่อยสบายอารมณ์ครัน

จะสังเกตฝั่งพนักก็ขัดสน

เห็นจะจนเสียในท้องทะเลนาน

มาปกเกษช่วยชีพสังขาร

ลมพาลก็ค่อยเปลาบ้นเทาพลัน

จึงชักใบขึ้นรอไว้พอผัน

ถึงกระนั้นยังไม่สุขสักราตรี

ฝ่ายจันทรวาดดูพระราชสาสน์

ฝ่ายจันทรวาดดูซึ่งเป็นใหญ่ได้
ก็ลงเรือรีบพลันมิทันนาน
ฝ่ายทูตตอบว่าพระราชสาร
มาจันทรวงโดยคลองประเพณี
ฝ่ายจันทรวาดหมายเอารายชื่อ
แต่จันทรวาดไปจนไฟปาน
กับทหารสามสิบใส่เรือรบ
พนักงานป้องกันให้ครุฑโล

คุมไพร่สิบหมื่นรักษาสถาน
มาถามการข่าวข้อคดีดี
พระผู้ผ่านอยุธยาดีศรี
จำเรณูราชไมตรีตามโบราณ
แล้วก็เรือคูทรงส่งสัญญาณ
แล้วเกณฑ์เข้าพนักงานลงคุมไป
เครื่องครบอาวุธสรรพไสว
ก็เล่นไปตามเรื่องร่ายยา

บรรยากาศการทักทายของคนจีนกับคนไทย

ฝ่ายผู้ประชาชนชาติ

สพรั่งพร้อมล้อมพรมาคูไทย

บ้างลงเรือน้อยน้อยมาพลอยทัก

บ้างลอยล้อมตอมรอบทั้งเกตรา

อันนารีเรือลากสำหรับจ้าง

นวนนั่มจิ้มลิ้มลไมใจ

ครั้นเข้าใกล้ก็เห็นเลือดชายจะเผือดผาด

ก็เกลื่อนกราดกลุ่มมาไม่นับได้

ทั้งชายหญิงวิ่งไขว่กันไปมา

ยิ้มพยักด้วยไม่รู้ภาษา

เอาผักปลามาจำหน่ายขายไทย

นั้นรูปร่างหมดจดสดใส

เมื่อดูไกลเอกเอี่ยมลออตา

ด้วยการสวาดีไม่หลีกเลือกภาษา

ชมร้านค้าระหว่างทาง

ศิลาลาดคาบปฐพีที่ดูไป

อันร้านรายขายของทั้งสองฟาก

ประจงเขียนเขียนวาดแล้วชาติทา

เปนวิไสยลูกค้าบรรดาขาย

ที่กระถางรูปเทียนนั้นเขียนทอง

อันเครื่องร้านที่สำหรับประดับของ

แพรพรรณสรรพสิ่งละลานตา

ทั้งถ้วยโถโอจานแลจันอัป

นั้นอำไพเรียบบริมรัถยา

ปลาตหลากลั่นทำด้วยน้ำฉา

ที่ตั้งนำตรงร้านกระดานทอง

จากทรายไว้ให้ดูรู้ของ

ทั้งเตียงรองหลังนลคนั้นรจนา

ลั่นแก้วแหวนเงินทองนั้นนักหนา

ทั้งเสื่อผ้ามุ้งม่านตระการใจ

จะคณนานามนับไปเปนไหนไหน

ชมคนจีนระหว่างทาง

ทั้งสาวหนุ่มกลุ่มกลัดมาอัดแอ

อันหมู่สาวสุคามัชฌิมาม้าย

ที่เยี่ยมยลอยู่บนตึกใน

คูยี่นแต่ละอย่างกับนางเจียน

ผัดกัศร์พิวพรรณดั่งจันทรา

นาสิกเสื่องทรงดั่งวงขอ

งามเกษดำเพศภูมริน

ปากแดงนั้นด้วยแสงลิ้นจี่เต็ม

ซ้อแซ่เพ่งพิศพิณิจไทย

นั่นแต่งกายแซมมวยด้วยไม้ไหว

นั่นอำไพพิศพริ้งพรายตา

ทั้งจิบเจียนย้วยวนเสนาหา

ไ নয়นากวัดแกว่งดั่งแสงนิล

งามคองามคิ้วควรวล

ปักปิ่นมวยห้อยสร้อยสุวรรณ

เมื่อยิ้มแย้มนำชมภิรมย์ขั้วญ

ลักษณะเนื้อหา

- **ลักษณะเนื้อหา** นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน มีเนื้อหาที่แปลกไปจากวรรณคดีประเภทนิราศในอดีตหลายประการคือ
 - 1) **นิราศในอดีต** กวีจะเดินทางจากถิ่นที่อยู่ไปแดนไกล แต่จุดหมายปลายทางยังคงอยู่ในประเทศ **แต่ในนิราศพระยามหานุภาพนั้น** กวีเดินทางไปกรุงปักกิ่งกับคณะทูตไทย ดังนั้นเนื้อความที่กวีบรรยายหรือจะบันทึกไว้จึงเป็นฉากนอกประเทศไทย เช่น
 - บรรยายเส้นทางเดิน
 - การพรรณาถึงสตรีชาวเมืองกวางตุ้ง

- การพรรณนาถึงสตรีชาวเมืองกวางตุ้ง

อันชมสาวที่ชาวสกลมาศ	ไม่อุจาดเหมือนจีนประจำท่า
อันรูปทรงสรรเสริญจำเริญตา	ครั้นพิศเบื่องบาทาก็เสียตาย
เอาผ้าคาดขึงเหนี่ยวจนเรียวรัด	พาวิบัติอินทรีย์ให้มีสลาย
จะดำเนินมิใคร่ตรงพอทรงกาย	ยอมใช้ชายขายค้ำมาให้กิน
มีแต่จะพึงผิวปนคร่ำใช้	ตัวได้แต่จะร่วมภริมย์ถวิล

ลักษณะเนื้อหา

2) โดยทั่วไปชนบที่นิยมกันในการแต่งนิราศของไทยจนเรียกได้ว่าเป็นแก่นเรื่องของนิราศ คือ การคร่ำครวญพรรณนาถึงหญิงอันเป็นที่รักของกวี เพราะในความเป็นจริงถ้ากวีต้องจากนางไปต่างแดน ระยะเวลาที่ต้องห่างไกลกันก็ย่อมอดที่จะคิดถึงกันมิได้

ครั้นในสมัยธนบุรี เมื่อพระยามหาอนุภาพแต่งนิราศก็ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การคร่ำครวญถึงนาง มีแต่เพียงตอนต้นเรื่อง que เริ่มเดินทาง กวีได้กล่าวถึงความอาลัยคนข้างหลังแต่ก็มิได้บ่งบอกว่าเป็นนางอันเป็นที่รักเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงครอบครัว

- กล่าวถึงความอาลัยคนข้างหลัง แต่มิได้เน้นการคร่ำครวญถึงหญิงคนรัก

จะจากเรือนจากเพื่อนภริมย์ไกล

ดังสายใจนี้จะขาดจากอาตมา

โอ้ความปรีดิ์เปรมเกษมสันต์

ตั้งแต่จะนับวันคอยหา

จะนับเดือนเคลื่อนสังวัจจรา

จะก้มหน้านั่งชำระกำไป

ชะรอยพรากเนื่อนกวิหกขัง

บำราศรังริบลูกเขาปนไฉน

มาจามท้นบ้นร้างไว้กลางใจ

ให้จำไกลจากราชธานี

ลักษณะเนื้อหา

- เหตุที่ไม่ได้เน้นการคร่ำครวญถึงนาง เพราะกวีแต่งขึ้นเพื่อทูลถวายรายงานเป็นบันทึกเหตุการณ์นับตั้งแต่ออกจากบ้านเมืองเป็นต้นมาเป็นจดหมายมาถวายด้วยภักดี

สรวมชีพบังคมบรมนารถ

ด้วยภักดีชูลีลาบาท

อภิวาทขอเบื้องพระบารมี

เปพร้อมโพธิสุวรรณกั้นเกษ

ไปประเทศกว้างตุงกรุงศรี

เปจดหมายมาถวายด้วยภักดี

ลักษณะเนื้อหา

3) เนื้อหาบางส่วนในนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีนก็คือการกล่าวถึงสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จะเห็นได้ว่าแทนที่กวีจะคิดถึงนางอันเป็นที่รักเมื่อยามต้องพบกับอุปสรรคหรือภัยอันตรายในการเดินทาง กวีกลับน้อมระลึกถึงพระมหากษัตริย์ของตนอยู่เสมอ แสดงให้เห็นถึงความผูกพันและจงรักภักดีอย่างลึกซึ้ง เช่น

- ตอนที่กวีเดินทางออกจากปากน้ำ เกิดลมพายุและคลื่นแรง

สุดคิดจึงอุทิศถึงพระบาท

แล้วยกกรอภิวัตเหนือเกษี

ขอเดชะตะบะบุญพระบารมี

จะแทนที่วรพุทธโพธิญาณ

กับอนึ่งซึ่งพระองค์ได้ทรงศีล

อันพ่อองภิญโญยอดพระกรรมฐาน

มาช่วยป้องลมขัดอย่าพัดทราย

ขอบันดาลลมส่งให้ตรงไป

คุณค่าของนิราศกวางตุ้ง

- 1) ในด้านวรรณคดี สำนวนเรียบง่าย กวีใช้คำสามัญเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใคร่เน้นที่ความงามของถ้อยคำภาษาเท่ากับมุ่งสื่อสารด้านเนื้อหา ซึ่งผิดกับสมัยอยุธยาที่เลือกสรรคำอลังการเพื่อมุ่งพรรณนาอารมณ์ หรือความรู้สึกสะท้อนใจของกวี
- 2) ในด้านประวัติศาสตร์ ได้บันทึกประวัติทางการทูตกับประเทศจีนไว้
- 3) ในด้านวิถีชีวิต จะเห็นวิถีชีวิตคนจีน อย่างการห่อเท้าของผู้หญิงจีน เพื่อให้เท้าเล็ก ซึ่งจะทำให้ผู้ชายรักใคร่

กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์

- กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ แต่งขึ้น โดยอาศัยเค้าโครงจากเรื่องมหาภารตะของประเทศอินเดีย แต่งขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2312-2314
- ผู้แต่ง พระภิกษุอินและพระยาราชาสุภาวดี
 - พระภิกษุอินเป็นชาวนครศรีธรรมราช มีชีวิตรอยู่ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี
 - พระยาราชาสุภาวดี เป็นผู้ช่วยราชการเมืองนครศรีธรรมราชโดยไปอยู่ช่วยราชการพระเจ้าหลานเธอเจ้านราสุริยวงศ์ พระเจ้าหลานเธอในพระเจ้ากรุงธนบุรี

กฤษณาสอนน้องคำฉันท์

- ทำนองแต่ง แต่งเป็นคำฉันท์และกาพย์
- วัตถุประสงค์ในการแต่ง เพื่อเป็นสฤงษิตสอนเกี่ยวกับการครองเรือน
- เนื้อหา
- กล่าวถึง พระเจ้าพรหมทัต มีพระมเหสีนามว่านางบุษบา มีพระราชธิดา 2 พระองค์ชื่อว่า นางกฤษณา และนางจिरประภา
- ท้าวพรหมทัตจัดให้มีพิธีสยุมพร นางกฤษณา ผู้เป็นพี่เลือกพระภัสคดาได้ 5 พระองค์

กฤษณาสอนน้องกำนันท์

- นางจिरประภาเลือกได้พระองค์เดียว
- แต่นางกฤษณาสามารถปรนนิบัติพระสวามีได้เป็นอย่างดี และไม่ขาดตกบกพร่องในหน้าที่ของภรรยาที่ดี จึงเป็นที่รักใคร่ของพระสวามีทั้งยังไม่เคยเกิดการทะเลาะวิวาทกันในระหว่างพระสวามีทั้ง 5 พระองค์
- ส่วนนางจिरประภามีพระสวามีเพียงพระองค์เดียวกลับไม่มีความสุข มีแต่ความทุกข์ โศกชอกช้ำใจ ผิวพรรณหม่นหมองและพระสวามีมักขี้โกรธอยู่เสมอ

กฤษณาสอนน้องกำนันท์

- นางจिरประภาจึงไปปรึกษานางกฤษณา และถามถึงสาเหตุที่นางกฤษณาเป็นที่รักใคร่สนิทสนมและเป็นที่เกรงพระทัยของพระสวามี และเข้าใจว่าพระพีนางกฤษณามีเวทมนตร์ผูกใจพระภัสสราทั้ง 5 จึงจะมาขอเรียนวิชาเวทมนตร์นั้นบ้าง
- นางกฤษณาจึงได้อธิบาย ชี้แจงความจริงให้ทราบว่า นางหาได้มีเวทมนตร์อันใดผูกใจพระภัสสราไม่ แต่ที่พระภัสสราทุก ๆ พระองค์รักใคร่ในนางนั้น เพราะนางรู้จักหน้าที่ของภรรยาและอยู่ในโอวาทของพระภัสสราตลอดมา

กฤษณาสอนน้องคำฉันท์

- นางกฤษณาจึงได้สอนนางจिरประภาถึงหน้าที่ต่าง ๆ ของการปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดีว่า
 - ควรมีกิริยามารยาท การประพฤติปฏิบัติตนที่ดี
 - พุดจาอ่อนหวาน
 - สอนให้รู้จักอัธยาศัยและรู้ใจพระสวามี
 - มีความซื่อสัตย์สุจริต
 - ควรปรนนิบัติพระสวามีในหน้าที่การงานต่าง ๆ เช่น

- ควรตื่นก่อนนอนที่หลัง
- การแต่งกาย
- พักวีเมื่อยามร้อน
- การรักษานวลสงวนตัว
- ดูแลเรื่องอาหารการกิน
- น้ำสร้งน้ำเสวย
- คอยปัดปูที่นอน

- นางกฤษณา ยังได้สั่งสอนในเรื่องของศีลธรรมจรรยา กิริยามารยาท ในอิริยาบถทั้ง ๔ ได้แก่ การนั่ง นอน ยืน เดิน การรับประทานอาหาร การมีมนุษยสัมพันธ์ และการผูกมิตรไมตรี
- พระนางจिरประภานำไปทดลองดู ปรากฏว่าได้ผลดี ภูัสตามีความสุข สำราญและรักตนเองมากขึ้น ทำให้ชีวิตการครองเรือนมีความสุขตลอดมา

ตัวอย่างเริ่มเรื่อง

- ๑ สมุด นามซื้อชี้ ขั้ตติยวงค์
- กฤษณา ปญญาัยง หญิงไซริ้
- สอน จริตรักษาองค้ นุชนาถ
- น้อง รับค้ำจำไว้ ใส้เกล้าเป็นเฉลิม

กล่าวถึงลูกสาวสององค์ของพระเจ้าพรหมทัต

๐ สมเด็จพระพรหมทัตมหิบาล

เสวยแสนศฤงคาร

ทิปัตติเทียมเทวา

๐ มีหน่อสองราชธิดา

ทรงเบญจกัลยา

เยาวรูปยอคดียิ่งกษัตริ

๐ ท้าวสงวนคุณดวงชีวี

เนาวรัตน์ปรางศรี

แวดล้อมด้วยแสนจัตุรงค์

๐ หมูนางนั่งเฝ้ากรรกง

ถนอมวรวงศ์

ทุกวัน บ เว้นเวลา

พระเจ้าพรหมทัตเห็นควรวาดสาวควรแต่งงาน

๐ สองนาถพนิดาอุดม

มีชันษาสม

ควรคู่จะพึงพิสมัย

๐ สมเด็จพระบิตุราชฤทธิไกร

สั่งเสนาใน

รื้อร้างโรงราชพิธี

๐ สุภวารชัยฤกษ์มหุดี

ชุมนุมมนตรี

วิวาหการมิ่งมงคล

๐ อภิเชกชิตาสององค์

กับราชนวงส์

เวนวรรณสมบัติคังคาม

กล่าวถึงนางกฤษณาที่สามารถดูแลสามีทั้ง 5 องค์ได้

๐ ปัญญาเปรมปราชญ์

มีทั้งมารยาท

ชั้นเชิงพาที

รู้รอบขอบพิศ

ในกิจกษัตริ

ปรนนิบัติสามี

ห้าองค์ราชา

๐ บำเรอเซอภักดี

อยู่ร่วมรสรัก

รมยศปรีดา

ห่อนให้เคียดขี้

เท่ากึ่งเกศา

ผลัดเวรเวลา

ประโลมสมสอง

กล่าวถึงนางจिरประภาที่ไม่มีความสุขในชีวิตคู่

๐ พระขนิษฐา

พระนามเทวี

ชื่อรับประภา

คุณสาวโสฬส

แบ่งองค์ลงมา

ทรงพระเยาวภา

น้อมเนียนฤมล

๐ มีภัสดาเดียว

บ ได้กลมเกลียว

ราคร้างกามกล

เนาในปราศน์มาศ

เอกากังวล

หฤทัยทุกข์ทน

เทวศเสร้าเดื่อคดาล

นางจिरประภาทูลความโศกเศร้าแก่นางกฤษณา

๐ พระขนิษฐนารี

รับราชเสาวนีย์

ทูลถ้อยแถลงถวาย

พี่เอยตัวน้อง

บ มีสิ่งสบาย

มีแต่ความอาย

ติดข้องอุรา

๐ ความโศกแสนเจ็บ

ตายดีกว่าเป็น

อยู่ไยอกอา

มีผ้าผู้เดียว

ดูจแก้วดวงตา

ควรฤาแลมา

ตัดมิ่งไม้ตรี

นางจिरประภาทูลความโศกเศร้าแก่นางกฤษณา

๐ บุญน้อยน้อยนัก

ผัวไม่ร่วมรัก

ผลัดหน้าหน้ายหนี

ทิ้งขว้างร้างไว้

ให้อายอัปรีช

คิดแก่นบัคสี

สุดที่เจรจา

๐ ไม่ชอบอัชฌาสัย

อยู่ไกลเหมือนไกล

สุดมุ่งพสุธา

ไม่ทอดทฤษฎี

โดยทางเส่นหา

ไม่ทราบกรุณา

สะสร่างจาบัลย์

นางจिरประภาตามนางกฤษณาถึงเรื่องเวทมนตร์

๐ พระพีนีเียรทุกข์

เสวยแสนเกษมสุข

ปรากฏยศยง

สมบูรณ์บุญญา

ทั้งห้าพระองค์

แนวเนบทรวงทรง

รักร่วมหฤทัย

๐ พี่ไต้คุณเวท

กฤตยาวิเศษ

ศาสตราคมใคร

ประสิทธิ์ประสาท

ประสงค้งใจ

ให้ชายพิสมัย

รักใคร่เมามัว

นางกฤษณาตอบนางจिरประภาว่าไม่มีเรื่องเวทมนตร์

๐ นางแก้วกฤษณา

ฟังน้องพจนานา

ตรัสห้ามว่าอย่า

มนต์คลมเหมายว

คะค่อยคิกหัว

สิ่งนี้พี่กลัว

มิใช่คุณเรา

๐ เราเป็นกษัตริ

ชอบแต่ภักดี

กิริยาอัชฌาสัย

ปรนนิบัติบรรเทา

โดยเลศลำนานา

กิจการแห่งเรา

ทุกข์โศกสวามี

นางกฤษณาสอนน้องเรื่องปรนนิบัติสามี

๑ อย่าเยี่ยงหญิงชั่ว

ไม่รู้คุณผ้า

ลืมลมข่มเหง

ต่อหน้าปราศรัย

ไม่สงวนน้ำใจ

ล้อเลียนโยไฟ

ลับหลังนินทา

๑ คอยซื้อผ้าผิด

เก็บไว้จำจิต

ประมาทไม่กลัว

ไม่เป็นนำพา

พูดเล่นเจรจา

หัวร่อระรา

การกินการนอน

นางกฤษณาสอนน้องเรื่องปรนนิบัติสามี

๑ พ่อพี่แม่พี่

บ ได้เกรงกลัว

ถ้อยคำยำย

พี่น้องเพื่อนบ้าน

พาลด่าด่าลตี

ไม่มีไมตรี

ร่วมรักสักคน

๑ แหวนทองเงินตรา

แพรพรรณผืนผ้า

ช่อนแต่ตน

ไม่ให้พี่เห็น

ทำเป็นเล่ห์กล

หญิงอย่างนี้คน

ชาติชั่วหิณา

นางกฤษณาสอนน้องเรื่องปรนนิบัติสามี

๑ ทูลถ้อยอ่อนหวานชวนใจ

จงชอบอัชฌาสัย

สมเค็้จบพิตรนเรนทรสุร

๑ ความจริงจึงแสดงโดยมูล

อย่านำเท็จทูล

จะเสียพระยศสุริยวงศ์

๑ หนึ่งรักชีวิตไฉนจง

เสมอเท่ารักองค์

บรมราชสวามี

๑ เมื่อทำวเสวยสุขสวัสดิ

ร่วมสุขสมศรี

อย่าทุกข์อย่าโศกสิ่งใด

๑ เมื่อมีทุกข์พระทัย

ร่วมทุกข์ถ้วนในย

อย่าอยู่สุขเกษมเกลากลาย

นางกฤษณาสอนน้องเรื่องปรนนิบัติสามี

๑ แม้นนอนอย่าได้นอนนาน คิดถึงการงาน

การมือการปากจงดี

๑ กินน้อยชুবเนื้อเสียศรี กินมากมักพี

แต่พอประมาณดูงาม

๑ จะเดินนอนนั่งทั้งสาม อุตส่าห์พยายาม

อิริยาจพร้อมเสมอสมาน

คุณค่าของกฤษฎีกาคำฉันท์

1. ในด้านวรรณคดี มีอิทธิพลต่อการแต่งกฤษฎีกาสอนน้องคำฉันท์ฉบับใหม่ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส
2. ในด้านคติธรรมคำสอน ได้ให้คำสั่งสอนที่ดีของหญิงที่ควรปฏิบัติต่อสามี ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ปฏิบัติใช้ได้โดยไม่ยากเลย
3. ในด้านวัฒนธรรม ไทยเรานี้ถือมาก เกี่ยวกับปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีภรรยา ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องกับเรื่องจึงจะเกิดประโยชน์สุขในการครองเรือนอย่างแท้จริง